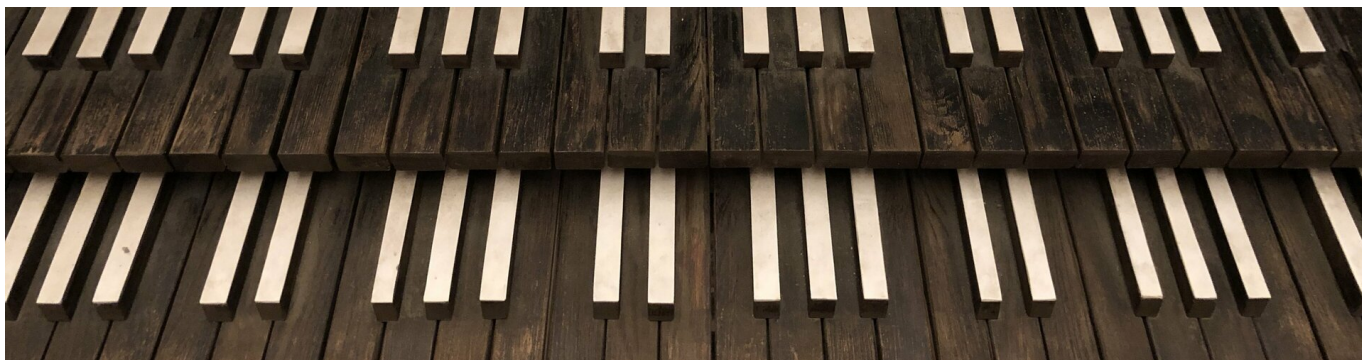

François Couperin i klawesyniści francuscy

- [François Couperin i klawesyniści francuscy](#)

François Couperin i klawesyniści francuscy

Ważne daty

1601-1672 – lata życia Jacquesa Championa de Chambonnières

ok. 1626-1661 – lata życia Louisa Couperina

1629-1691 – lata życia Jeana-Henriego d'Angleberta

1668-1733 – lata życia François Couperina

1689 r. – wydanie *Pièces de clavecin*

Scenariusz dla nauczyciela

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.

5. Barok. Uczeń:

3) wymienia i klasyfikuje barokowe instrumenty muzyczne (klawesyn, organy, skrzypce, altówka, wiolonczela, kontrabas, obój, waltornia, fortepian, flet poprzeczny);

4) wymienia i charakteryzuje twórczość kompozytorów (Claudio Monteverdi, Johann Sebastian Bach, Georg Friedrich Haendel, Antonio Vivaldi, Arcangelo Corelli, klawesyniści francuscy: Jean Philippe Rameau, François Couperin).

II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Uczeń:

1. zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych;

3. zna konteksty kulturowe i naukowe powstawania muzyki.

III. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną. Uczeń:

1. wypowiada się w formie ustnej (np. dyskusja, prezentacja, debata) i/lub pisemnej (np. esej, referat) o dziełach muzycznych w oparciu o podstawową terminologię;

2. przybliża twórczość i działalność przedstawicieli różnych obszarów kultury muzycznej, np. dyrygent, leader zespołu, koncertmistrz, reżyser spektaklu muzyczno-teatralnego, kompozytor, wykonawca, wirtuoz, primadonna, primabalerina, performer, klezmer, muzykant, pieśniarz;

3. interpretuje i odczytuje w kontekście dokonań epoki wybrane dzieła muzyczne.

Nauczysz się

charakteryzować twórczość klawesynistów francuskich;

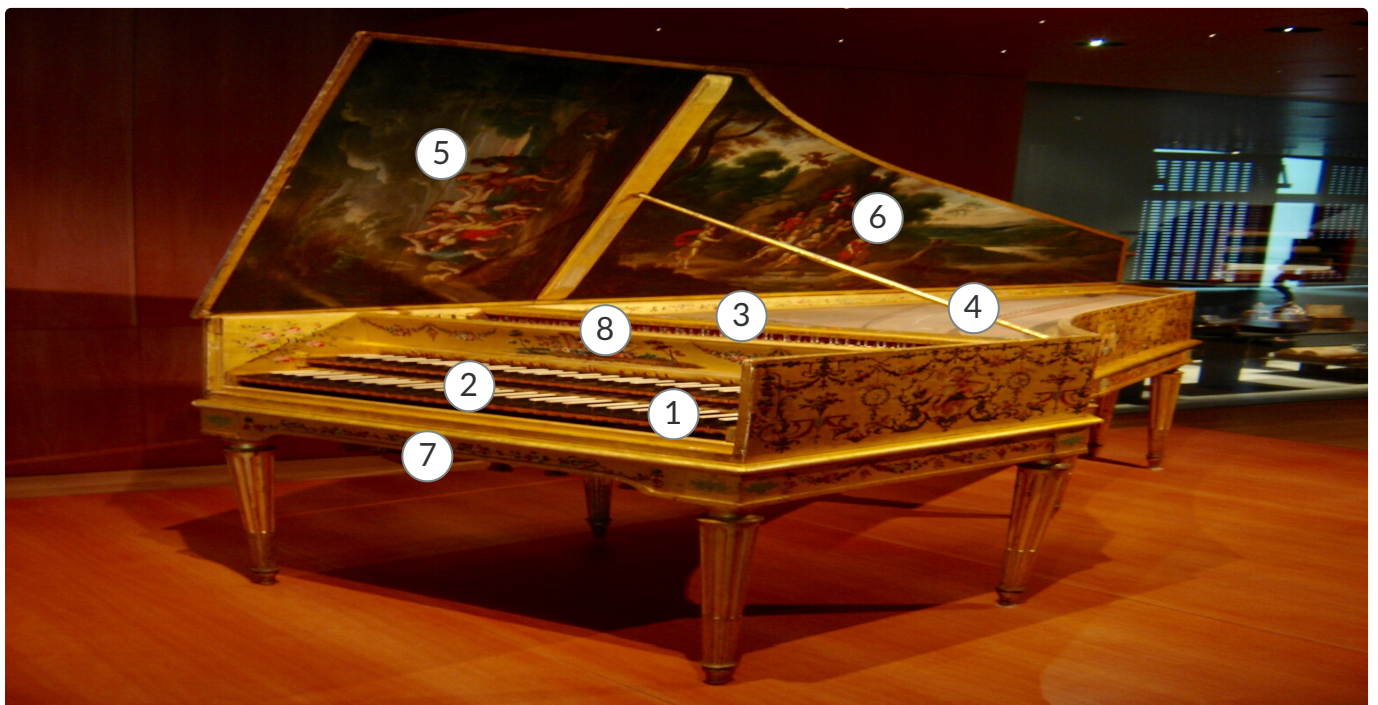
przedstawiać budowę klawesynu;

przyporządkowywać dzieła do ich twórców;

używać poprawnego słownictwa muzycznego.

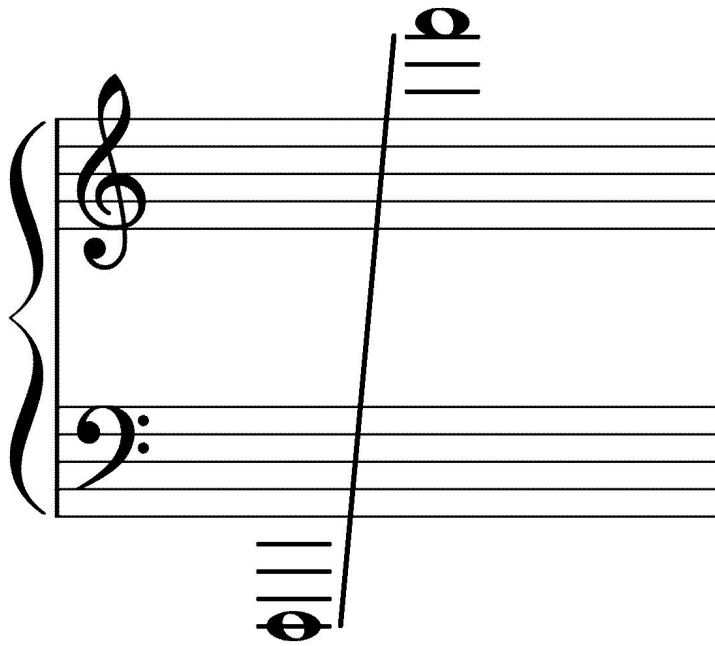
Budowa i rola klawesynu

Klawesyn jest klawiszowym instrumentem szarpanym, który jest nierozłącznie związany z muzyką barokową. Dzięki szerokiej skali wykorzystywany był do utworów solowych oraz w postaci [basso continuo](#) jako dopełnienie [orkiestry](#). Technika gry przypominała technikę organową, poprzez zaimplementowanie [manualów](#) i [registrów](#), służących między innymi do [transpozycji](#) dźwięków o [oktawę](#) w dół lub górę. Na przełomie XVII i XVIII wieku klawesyn zyskał największą popularność i osiągnięto szczyt możliwości i techniki muzyki klawesynowej. W tym okresie do rozwoju tej muzyki przede wszystkim przyczynili się klawesyniści francuscy.

1

Skala instrumentu obejmowała dźwięki od F kontra do f trzykreślnego.

2

Klawesyn posiadał od jednego do dwóch manualów.

3

Uderzony klawisz, wprawia w ruch skoczek, na którym przymocowane było tzw. piórko lub kolec, wprawiające struny w ruch. Gdy klawisz się podnosił, dźwięk został przerwany poprzez tłumienie struny.

W klawesynie, podobnie jak w innych instrumentach szarpanych, ważną rolę odgrywało pudło rezonansowe, dzięki któremu wydobywany dźwięk był mocniejszy.

Klawesyny były często zdobione ręcznie wykonanymi malowidłami.

Skrzydło klawesynu służyło do akustycznego skierowania dźwięku w odpowiednią stronę.

W droższych klawesynach stosowano registry, które muzyk mógł przestawiać w trakcie gry, przesuając je kolanem (gdy znajdowały się pod klawiaturą), nogą (gdy występowały w formie pedałów) lub ręką (gdy znajdowały się nad klawiaturą).

Przez ograniczenia techniczne, wynikające z zastosowania sztywnych piórek, na klawesynie nie było możliwości gry dynamicznej.

Rola twórców francuskich w rozwoju muzyki klawesynowej

Jacques Champion de Chambonnières (1601-1672) był klawesynistą dworu paryskiego. Urodził się jako jedynak w muzycznej rodzinie Championów: dziadek Thomas uznawany był za mistrza [kontrapunktu](#), a ojciec Jacques ([kompozytor](#)) prawdopodobnie dawał synowi pierwsze lekcje gry na klawesynie. Talent Chambonnièresa dostrzeżono na dworze paryskim. W latach 30. XVII wieku był już popularny, najpierw jako instrumentalista, później jako tancerz i kompozytor. Zasłynął głównie dzięki [suitom](#) i [chaconnom](#). Określany jest mianem przedstawiciela francuskiej szkoły klawesynowej.

1

Chaconne F-dur, autorstwa Jacques Champion de Chambonnières

Wykonawca: Davitt Moroney

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PyS0cqTOO>

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Chambonnières sponsorował młodym talentom z prowincji pobyt w Paryżu i naukę gry na klawesynie. Wykształcił wielu uzdolnionych muzyków, wśród nich znaleźli się: Charles i François (wuj François Couperina *Le Granda*) i Louis (ok. 1626-1661), który

zasłynął jako nadworny muzyk Ludwika XIV i organista w St-Gervais. Z ponad 200 jego kompozycji, żadna nie została opublikowana za jego życia, zachowały się one jednak w *Manuskrypcie Bauyn*. W jego dorobku znalazły się głównie suity, lecz reprezentacyjnymi dziełami były chaconny i [passacaglia](#). Muzyka Louisa była bardziej różnorodna i złożona pod względem kompozycji niż u swojego nauczyciela, Chambonnièresa.

1

Chaconne g-moll, autorstwa Louisa Cuperina

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PyS0cqTOO>

Louis Couperin, „Chaconne g-moll”, XVII w., imslp.info, CC BY 3.0

O edukacji muzycznej Jeana-Henriego d'Angleberta (1629–1691) niewiele wiadomo. Prawdopodobnie był uczniem Chambonnièresa, dla którego skomponował [tombeau](#) (utwór upamiętniający osobę zmarłą), co świadczy o jego bliskich kontaktach z królewskim klawesynistą. Karierę rozpoczął w styczniu 1660 roku jako organista w kościele Rue St. Honoré. W sierpniu zastąpił Henriego Dumonta, stając się klawesynistą Philippe'a I, księcia Orleanu i młodszego brata króla. W 1662 przejął obowiązki królewskiego klawesynisty. Jego największym dziełem są cztery suity, wydane w 1689 r. w Paryżu w zbiorze *Pièces de clavecin*. Zawierał on tablicę ze skróconym zapisem ozdobników barokowych i sposobem ich wykonywania. Notacja

d'Angleberta przyjęła się w środowisku kompozytorskim i była powszechnie stosowana w całej Europie.

Marques des Agréments et leur signification

The image displays a page from a historical music manuscript titled "Marques des Agréments et leur signification". It features three systems of musical notation, each with a circled number (1, 2, and 3) indicating specific ornaments. The notation is in a single staff with a treble clef. The first system (1) shows a series of notes with various ornaments, including a trill, a mordent, and a grace note. The second system (2) shows a series of notes with various ornaments, including a trill, a mordent, and a grace note. The third system (3) shows a series of notes with various ornaments, including a trill, a mordent, and a grace note. Below each system, there are labels in French describing the ornaments: "Tremblement Simple", "Tremblement appuyé", "Cadence", "autre", "Double cadence", "autre", "sans tremz", "Sur une blement", "berce", "Pincé", "autre", "Tremblement", "Chute ou port en descendant", "Chute et Coulé sur une tierce", "autre", "Sur 2 notes", "autre", "autre", "Chute sur 2 notes", "double chute", "Idem a une note seule", "Arpegge", "autre", "autre", "autre", "Detaché avant un tremblement", "Detaché avant un pincé".

1

Barokowe ozdobniki składające się często z wielu nut o małych wartościach rytmicznych mogły zostać zapisane za pomocą jednej nuty z odpowiednim symbolem, trwającej równowartość ozdobnika.

2

Grupy rozłożonych akordów nie musiały być już zapisywane w sposób melodyczny, dzięki nowej notacji figuracje mogły być zapisywane w formie akordów harmonicznyc

3

Nowy sposób zapisu nutowego służył do zaoszczędzenia miejsca na pięciolinii, jednocześnie znacznie ułatwiając czytanie nut wykonawcy. Ze względu na jego praktyczność zdobył popularność w całej Europie.

1

Tombeau de Monsieur Chambonnières, autorstwa Jean-Henri d'Angleberta

Wykonawca: Christophe Rousset

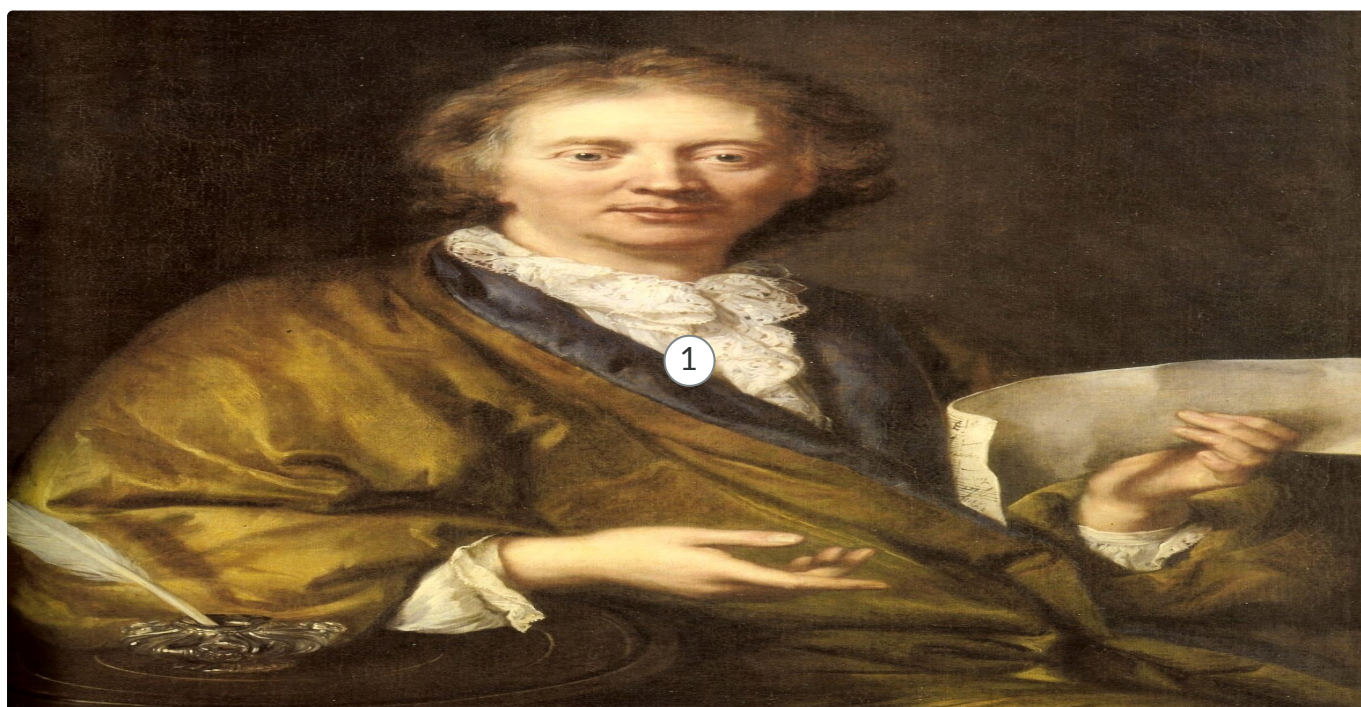
Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PyS0cqTOO>

Jean-Henri d'Anglebert, „Tombeau de Monsieur Chambonnières” XVII w. Utwór skomponowany został na cześć zmarłego Jacquesa Championa de Chambonnières, co świadczyło o więzi łączącej kompozytorów, imslp.info, CC BY 3.0

Znaczenie twórczości Couperina

François Couperin, zwany *Le Grand* urodził się 10 listopada 1668 roku w Paryżu jako syn Charlesa Couperina, jednocześnie jego pierwszego nauczyciela gry na klawesynie. Zmarł, gdy François miał 10 lat, a jego posadę organisty w kościele Saint-Gervais przejął Michel Richard Delalande. Couperin odzyskał posadę ojca już w wieku 18 lat, a naukę gry kontynuował u Jacquesa-Denisa Thomelina, który zaopiekował się młodym Françoisem i traktował go jak własnego syna. W 1690 wydał *Pieces d'orgue*, zbiór [mszy](#) organowych, pochwalony przez Delalande, który pomógł mu w skomponowaniu i publikacji dzieła. Przez kolejne trzy lata Couperin zastępował swojego byłego nauczyciela na dworze królewskim, zyskując kontakty z najwybitniejszymi twórcami epoki. W 1713 roku otrzymał królewski przywilej, który pozwolił mu na publikację dzieł, a w 1717 roku uznany był za jednego z najważniejszych kompozytorów dworu królewskiego. W latach 20. XVIII wieku mocno podupadał na zdrowiu. Dzieła

klawesynowe Couperina miały wpływ na twórczość późniejszych twórców, m.in. Maurice'a Ravela, Johannes Brahmsa, Richarda Straussa. Jego kompozycje podziwiał nawet sam Johann Sebastian Bach. François Couperin uważany jest za jednego z najważniejszych kompozytorów francuskich baroku. Jego najsłynniejsza książka, *L'art de toucher le clavecin* (*Sztuka gry na klawesynie*, opublikowana w 1716 roku), zawiera sugestie dotyczące palcowania, ornamentyki i innych cech techniki klawesynowej. Pisał utwory przeznaczone na orkiestrę kameralną, utwory organowe, a także wydał cztery tomy, zawierające ponad 230 utworów na klawesyn.

1

L'art de toucher le clavecin, *Preludium 5 A-dur*, autorstwa François Couperina

Wykonawca: Robert Schröter

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PyS0cqTOO>

Autor nieznany, „portret François Couperin”, I połowa XVIII wieku, Pałac Wersalski, Francja, wikimedia.org, domena publiczna (ilustracja); François Couperin, „L'art de toucher le clavecin, Preludium 5 A-dur”, online-skills, CC BY 3.0

Zadania

Ćwiczenie 1

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DZq7I1fXq>

Utwór 1 do zadania 1, online-skills, CC BY 3.0

Utwór 1 do zadania 1

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DZq7I1fXq>

Utwór 2 do zadania 1, online-skills, CC BY 3.0

Utwór 2 do zadania 1

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DZq7I1fXq>

Utwór 3 do zadania 1, online-skills, CC BY 3.0

Utwór 3 do zadania 1

Rozpoznaj utwory. Przyporządkuj nazwę kompozycji i ich autorów do wybranych plików dźwiękowych.

Utwór 1 –		,	
Utwór 2 –		,	
Utwór 3 –		,	

Chaconne F-dur

Tombeau de Monsieur Chambonnières

Jacques Champion de Chambonnières

Preludium 5 A-dur

François Couperin

Jean-Henri d'Anglebert

Ćwiczenie 2

Zaznacz zdania prawdziwe.

☐

Dźwięk w klawesynie wydobywany jest za pomocą szarpnięcia struny przez tzw. Piórko

☐

François Couperin jest autorem *L'art de toucher le clavecin* (*Sztuka gry na klawesynie*)

☐

Jacques Champion de Chambonnières był nauczycielem François Couperina *Le Grand*

☐

François Couperin był synem sławnego kompozytora – Louisa Couperina

Ćwiczenie 3

Wskaż formy, z których korzystała muzyka klawesynowa.

☐

Pasacaglia

☐

Madrygał

☐

Suita

☐

Anthem

☐

Preludium

Ćwiczenie 4

Rozpoznaj elementy klawesynu.

Ćwiczenie 5

Uzupełnij luki w tekście.

Klawesyn jest klawiszowym instrumentem szarpanym, który jest nierozłącznie związany z muzyką barokową. Dzięki szerokiej skali wykorzystywany był do utworów solowych oraz w postaci jako dopełnienie orkiestry. Technika gry przypominała technikę organową, poprzez zaimplementowanie manualów i , służących do transpozycji uderzanych dźwięków o oktawę w dół lub górę.

Na przełomie XVII i XVIII wieku klawesyn zyskał największą popularność i osiągnięto szczyt możliwości i techniki muzyki klawesynowej. W tym okresie do rozwoju tej muzyki przede wszystkim przyczynili się klawesyniści .

Ćwiczenie 6

Do terminów dobierz właściwe definicje.

Tombeau

Utwór, zwykle instrumentalny, o charakterze poważnym i uroczystym, napisany dla uczczenia pamięci zmarłego.

Basso continuo

Typ instrumentalnego towarzyszenia, stanowiącego harmoniczną podstawę utworu.

Chaconne

Taniec pochodzenia prawdopodobnie meksykańskiego lub indiańskiego.

Register

Przyrząd w instrumencie muzycznym służący do włączania, wyłączania i łączenia głosów

Kompozytor

twórca utworów muzycznych.

Kontrapunkt

technika kompozytorska polegająca na snuciu 2 lub więcej niezależnych od siebie, ale w trakcie wykonania współbrzmiących ze sobą linii melodycznych, tworzonych według określonych zasad tonalnych, harmoniczných i rytmicznych.

Manuał

klawiatura dla rąk w instrumencie muzycznym. Niektóre instrumenty mają kilka manuałów, np. w klawesynie zwykle 2 manuały, w organach – 2–5.

Msza

cykliczna kompozycja wokalna lub wokarno-instrumentalna, przeznaczona do wykonania w kościele podczas obrzędu mszy świętej.

Oktawa

podstawowy interwał, odległość 8 stopni skali diatonicznej.

Orkiestra

typ muzycznego zespołu instrumentalnego.

Passacaglia

w XVII w. w Hiszpanii pieśń o charakterze tanecznym, w metrum trójdzielnym, śpiewana z towarzyszeniem gitary.

Register

w instrumencie muzycznym – przyrząd do włączania, wyłączania i łączenia głosów.

Suita

cykliczna forma instrumentalna, tzn. zbudowana z kilku lub kilkunastu części, głównych. o charakterze tanecznym, utrzymanych na ogół w tej samej lub pokrewnej tonacji.

Tombeau

utwór, zwykle instrumentalny, o charakterze poważnym i uroczystym, napisany dla uczczenia pamięci zmarłego.

Transpozycja

wykonanie utworu muzycznego lub jego części (albo jego zapisanie) w innej tonacji niż tonacja oryginalna.

Słownik pojęć opracowano na podstawie:

encyklopedia.pwn.pl

Galeria dzieł sztuki

Biblioteka muzyczna

Chaconne

1

Chaconne F-dur, autorstwa Jacques Champion de Chambonnières

Wykonawca: Davitt Moroney

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PyS0cqTOO>

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Chaconne

Louis Couperin

1

Chaconne g-moll, autorstwa Louisa Cuperina

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PyS0cqTOO>

Louis Couperin, „Chaconne g-moll”, XVII w., imslp.info, CC BY 3.0

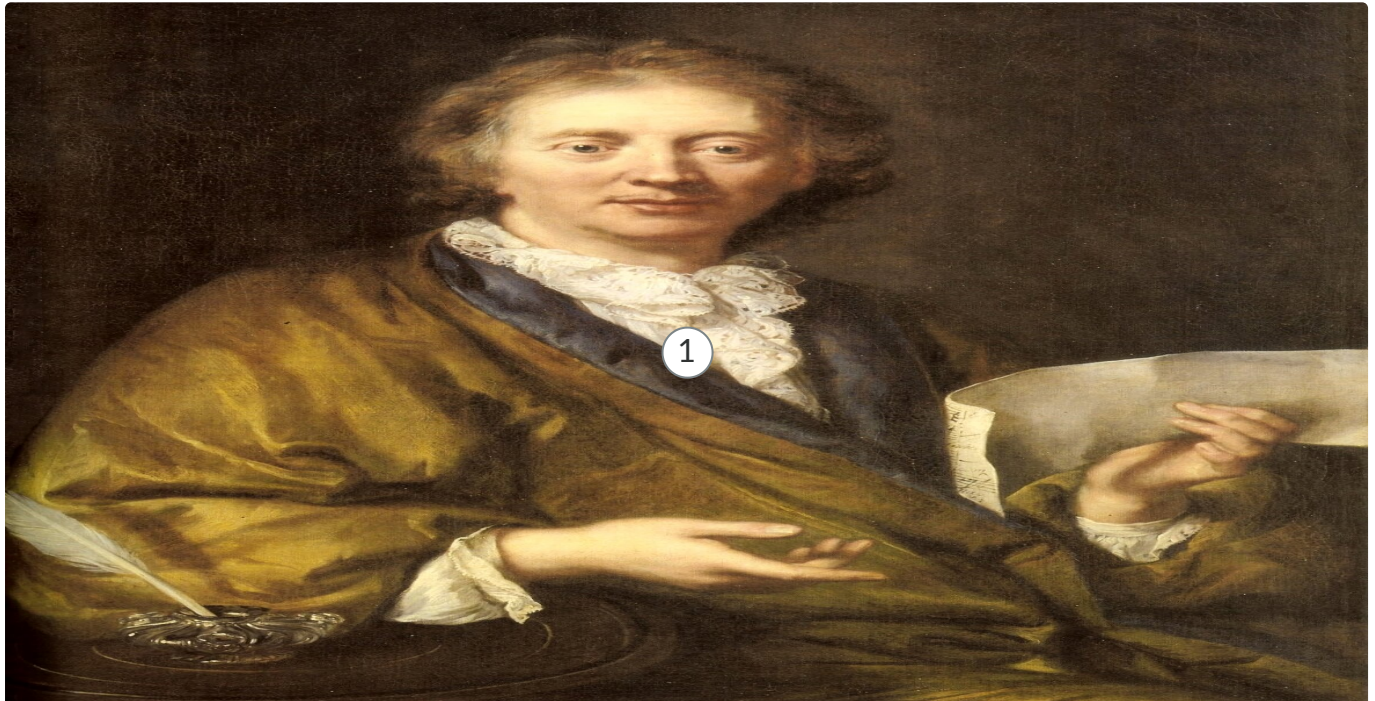
1

Tombeau de Monsieur Chambonnières, autorstwa Jean-Henri d'Angleberta

Wykonawca: Christophe Rousset

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PyS0cqTOO>

Jean-Henri d'Anglebert, „Tombeau de Monsieur Chambonnières” XVII w. Utwór skomponowany został na cześć zmarłego Jacquesa Championa de Chambonnières, co świadczyło o więzi łączącej kompozytorów, imslp.info, CC BY 3.0

1

L'art de toucher le clavecin, Preludium 5 A-dur, autorstwa François Couperina

Wykonawca: Robert Schröter

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PyS0cqTOO>

Autor nieznany, „portret François Couperin”, I połowa XVIII wieku, Pałac Wersalski, Francja, wikimedia.org, domena publiczna (ilustracja); François Couperin, „L'art de toucher le clavecin, Preludium 5 A-dur”, online-skills, CC BY 3.0

Bibliografia

Chomiński J., Wilkowska-Chomińska K., Historia muzyki, cz. 1, PWM 1989.

Szlagowska D., Muzyka Baroku, Akademia Muz. w Gdańsku, 1998.